

Aman oğlum, n'olur balet ol!

Daha bebek, çocuk bile değilken, sadece bir embriyo iken mavi/pembe tartışmalarımız ayyuka çıkıyor. Bir deli kuyuya taş atmış, yüz akıllı çıkaramamış. Neden mavi? Neden pembe? Neden yeşil, patlıcan moru, sarı falan değil? Çıtır çıtır felsefeye buyrun: Oğlanlar ve Kızlar!

Bir rivayete göre, günün birinde baba ve oğul arabada giderken büyük bir kaza geçirir. Baba olay yerinde yaşamını kaybeder. Oğlu yaralı olduğundan aceleyle ambulansa taşınır. İlk yardım uygulanmaya hazırlanırken ambulanstaki cerrah aniden bağırır: "Bu benim oğlum!"

Sizce bu durum nasıl açıklanır:

- Çocuğun iki babası vardır.
- Biyolojik babası cerrahdır.
- Çocuğun ikizi vardır.

Hiçbiri. Cerrah kadındır ve çocuğun annesidir.

Masumane ve eğlenceli bir hikâye gibi duran ama bin yıllardır her bir hücremize nüfuz eden, ussal ve hatta ulusal meselemiz "toplumsal cinsiyet" konusu her anımızda, "pıtrak" gibi, rivayeti muhtelif kalıyor.

İşin acı tarafı sadece için ya da dışkın duran bir organ sebebiyle oluşan bu biyolojik farklılıklar tahakkümün

kitabını yazdırıyor. Neyse ki bu derdin ilacı yine kadınlardan geliyor. Meselelenin adını koyuyor feministler: Toplumsal cinsiyet!

Daha bebek, çocuk bile değilken, sadece bir embriyo iken mavi/pembe tartışmalarımız ayyuka çıkıyor. Bir deli kuyuya taş atmış, yüz akıllı çıkaramamış. Neden mavi? Neden pembe? Neden yeşil, patlıcan moru, sarı falan değil? Neden pisliklerimizi çocuklarımıza bulaştırmak için bu kadar aceleci davranıyoruz?

Çocuklarımıza bulaştırdığımız pislikler "Çıtır Çıtır Felsefe" serisinden çıkıp 18. baskısına ulaşmış *Oğlanlar ve Kızlar* kitabının ilk sayfalarında karşımıza çıkıyor:

Dört yaşındaki Roksan, "Oğlanlar ayakta, kızlar oturarak çiş yapar," diyor.

Semi, "Oğlanların saçları kısa, kızların saçları uzun olur ve oğlanlar etek giymez," diyor.

Bu pislik bulaştırmaların en büyük kaynağı biz erkekler. Bakarsınız, bir gün tıp bilimi daha çok ilerler de, biz de doğurabiliriz. Bir doğursak da rahatlasak! Kitap da kızlar ve oğlanlar arasındaki farkların sonunu böyle bağlıyor: "Yaşamın başlayabilmesi için bir sperm hücresi gerektiğini biliyoruz. Bu sperm hücresinin erkekten geldiğini de. Ama ister erkek, ister kız, bütün insanlar kadın bedeninden çıkar. Cinsler arasındaki fark, erkekler tarafından her zaman iyi karşılanmamıştır. Bunun nedenini anlamak mümkün. Bizim yapamadığımız şeyi bir başkasının yapmasını kabul etmek her zaman kolay değildir. Özellikle de, bir hayat yaratmak gibi önemli bir şey söz konusu olduğunda. Eskiden beri dünyanın her köşesinde, erkeklerin, kadınlardan daha güçlü olduklarını göstermek istemelerinin nedeni budur belki de..."

Bizim yapamadığımız şeyi bir başkasının yapmasını kabul etmek her zaman kolay değildir. Özellikle de, bir hayat yaratmak gibi önemli bir şey söz konusu olduğunda. Eskiden beri dünyanın her köşesinde, erkeklerin, kadınlardan daha güçlü olduklarını göstermek istemelerinin nedeni budur belki de..."

dosya

Eraslan SAĞLAM

Kitapta ilerledikçe, kitabın naif, didaktik olmayan dili sayesinde yavaş yavaş kirlerinizden arınıyorsunuz. Farklılık sadece "biyolojik olan"da kalıyor. Kendi yaşadıklarınıza, aşklarınıza, aradığınız diğer yarınıza bakıyorsunuz. Onun hoşuna gitmek için attığınız taklaları hatırlıyorsunuz. Kitapta çocuk adeta aşka özendiriliyor: "Şiirler, aşk mektupları yazıyor, şarkılar söylüyorlar; makyajı, güzel giysileri keşfediyor, mücevherler ve parfümler tasarlayıp ürettiyorlar; müzik çalıyor, dans ediyor, yeni yeni güzel yemekler buluyorlar..."

Savunduğum bu azılı romantizmin içindeyken, bir mesele tabii ki içimi kemiriyor: Birbirlerine şiirler, aşk mektupları yazan, tıpkı heteroseksüeller gibi taklalar atan homoseksüeller ne olacak? "Toplumsal cinsiyet" kuramı, tam da olması gerektiği gibi, kuramın içine feministlerle birlikte eşcinselleri de koyuyor. Ama çocuktan gelecek bu soruyla karşılaştığımızda, kişisel ve toplumsal paranoyamız ve fobimiz yüzünden başımızı hangi kuma gömeceğiz derken, kitaptaki o ilahi bölümle karşılaşıyoruz.

HEM ERKEK HEM DİŞİ

"Yengeçler, gençken erkek, yaşlandıklarında dişî olur. Karidesler de öyle. Bazı balıklar içinse, tam tersi geçerlidir; dişî doğar ve sonradan erkek haline gelirler... Öte yandan, aynı anda hem erkek hem dişî olan hayvanlar da vardır. Bazı midyeler ve sümüklüböcekler gibi."

Bu örnekler farklı cinsel yönelimleri anlamamızı sağlamakla kalmıyor, aynı zamanda erkeklerin içindeki kadını, kadınların içindeki erkeği de açıklıyor. Daha temelli olan şey ise özdeşleşme ve empati duygumuzu kuvvetlendiriyor. Yani kendimizi bir kadının yerine koyabilmek, kendimizi bir erkeğin yerine koyabilmek, homoseksüelin yerine koyabilmek...

En önemlisi de farklılıklarla barışmak, farklılıkları sevmek... Kitapta buna koca bir bölüm ayrılmış ve "Fotokopi Makineleri Hiçbir Şey Yaratmaz" adı verilmiş. Farklılıklarımızın kıymeti şu cümleyle taçlandırılıyor: "İnsanlığın başladığı günden bu yana, her insan başı başına bir yeniliktir."

Takip eden neredeyse her bölümde bu farklılık kutsanıyor. Yüksek/alçak, sıcak/soğuk, artı/eksi kavramlarıyla mesele açılarak konu yine farklılığa geliyor: "İnsanlar arasındaki farklılıklar sayesinde yaratırız, keşfederiz, öğreniriz ve gelişiriz." Bunun önündeki en büyük engel ise "roller"imiz: "...[K]endimizi rolümüzün içine hapsedilmiş, kendisi olması engellenip başka biri olmaya zorlanmış hissedebiliriz."

Bu roller çeşitli repliklerle çıkıyor karşımıza:

- Kız gibi ağlamasına!
- Erkek gibi kız!
- Kız gibi oğlan!

İlliklerimize işleyen bu roller, kendisi de bir kadın olan bir şarkıcının, Nilüfer'in yazdığı bir şarkı sözünde dilimize oturuyor: "Erkekler Ağlamaz". Neyse ki sonra Nazan Öncel çıkıyor ve "Erkekler de Yanar" şarkısıyla bu itibarı nispeten de olsa iade ediyor. Roller kitapta şarkı sözü yumuşaklığında eleştirilmiyor. Bu naif çocuk kitabı, yüzde yüz katıldığı en sert cümlesini kuruyor: "Bazı özellikler kimileri için yasakmış gibi davranılır. Sonuç olarak bu da, ırkçılık yapmaya benzer."

"Çıtır Çıtır Felsefe" serisinin bu kitabı rol değişimini ve empatiyi küçük bir öyküyle sunuyor okuruna. Tolga ve Marin'in evlilik ve bebek sahibi olma öyküsüyle... Bu açıklamada tek bir şey eksik kalıyor kadının durumuna ilişkin. O da ekonomik olarak kadının devlet tarafından korunması!

Söz devletten açılmışken bir de eğitim sistemine bakalım... Kahramanlarımızdan Karin sözlük kullanmayı öğrenmeye çalışıyor. Elinde bir sözcük listesi var, onları bulup tanımlarını yazması gerek. Sözcüklerden bazıları şunlar: İtfaiyeci, matador, ormancı... Karin sözlükten buluyor: İtfaiyeci: Mesleği yangınla savaşmak olan adam; Matador: Boğa güreşinde, boğayı öldürmekle görevli adam; Ormancı: Ormanı korumakla görevli adam. Adam, adam, adam...

BİZDE İŞLER NASIL?

Bize dönüp baktığımızda, Sosyolog Firdevs Gümüşoğlu'nun 1920'li yıllardan bu yana mercek altına aldığı *Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet** başlıklı araştırması sayesinde durumun paralelliklerini görebiliyoruz:

1935 yılının 5. sınıf okuma kitabında, "Esnaf Destanı" adlı dörtlükte, "Biz esnaf takımı severiz işi / Çalışır, yaşarız erkek dişî..." derken; 1952 yılında aynı dörtlük şuna dönüşüyor: "Biz esnaf takımı severiz işi / Çalışırken gayretli birer er kişi..."

1951 Yurttaşlık Bilgisi ders kitabında, "Baba para kazanır. Anne yemek, dikiş işlerine bakar, evde düzen ve temizliği sağlar," deniyor.

1970 yılı Hayat Bilgisi 3. sınıf kitabından: "Bir evde oturan ailenin dirlik düzen içinde yaşaması için herkesin kendine düşen görevi yerine getirmesi gerekiyor. Örneğin anne evin temiz tutulması, yemeğin zamanında hazırlanıp sofraya getirilmesi, ütü, çamaşır gibi çeşitli işleri yürütür. Baba çalışarak ailenin geçimini sağlar. Kız çocuklar anneye yardımcı olur. Erkek çocukları evin dışarı işleriyle uğraşır." Bu "enternasyonel kirlilik" karşısında kahramanımız Karin'in aklına komik bir fikir geliyor: "Sözlüğü yazanların, yangınları söndürmek için bir pipi gerektiğini sanıp sanmadıklarını düşünüyör."

Kitap bunun üstüne neredeyse altın bir önermeyle sona yaklaşıyor: "Aşık olmak, erkekler ve kızlar arasında yaşanan en önemli şeydir!"

Çocuklara aşkı öneren, beni tazeleyen bu "çıtır çıtır felsefe"yle kahvenin dibini görürken, eli kalem tutan bir ahababım geliyor aklıma. Bir erkek evlada sahip ahababım. Bilen bilir. Ben bir sahne sanatçısıyım. Bir sahne sanatçısı olduğum halde, ben de bir erkek evlada sahip olduğum halde, ahababım da bir kadın olduğu halde şunları söylemişti yüzüme yüzüme: "Oğlum hayatta her istediğini yapabilir. İster mühendis olur, ister doktor, ister çöpçü... Ama iki şey izin vermem. Biir. Asker olmasınaaaa. İkiiii. Balet olmasınaaa."

* Firdevs Gümüşoğlu, *Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet (1928-2013)*, Kaynak Yayınları, 2013.

Çıtır Çıtır Felsefe – Oğlanlar ve Kızlar
Brigitte Labbé, Michel Puech
Resimleyen: Jacques Azam
Çeviren: Azade Aslan
Güneşli Kitaplığı, 40 sayfa

